

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Henning Rönström

Konkurrensklausuler

En översikt av Sverige och USA

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Lotta Maunsbach

Termin: VT 2014

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Summary	4
Förkortningar	5
1 Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och avgränsningar	6
1.3 Frågeställning.....	7
1.4 Metod och material	7
1.5 Disposition.....	9
2 Allmänt om konkurrensklausuler	10
3 Sverige	11
3.1 I anställningsförhållandet.....	11
3.2 Vid företagsöverlåtelse.....	12
3.3 Avtalsrättsliga aspekter	12
3.3.1 Inledning	12
3.3.2 36 § AvtL.....	13
3.3.3 38 § AvtL.....	14
3.3.4 1969 års överenskommelse.....	15
3.4 Avgöranden.....	16
3.4.1 Inledning	16
3.4.2 I anställningsavtal	17
3.4.3 Vid företagsöverlåtelse	18
4 USA	20
4.1 Inledning	20
4.1.1 Common law	20
4.1.2 Federalism.....	21
4.2 Konkurrenslagstiftning	22
4.2.1 Rule of reason	23
4.3 Konkurrensklausuler	24
4.3.1 Inledning	24
4.3.2 I anställningsförhållandet.....	24
4.3.3 Kalifornien	25
4.3.4 Florida.....	26
5 Avslutande kommentar	27
5.1 Sverige	28
5.2 USA.....	28
5.3 Komparativ utblick.....	29
Käll- och litteraturförteckning	32
Rättsfallsförteckning	34
Bilaga A	35

Sammanfattning

En konkurrensklausul eller *a covenant not to compete*, utgör vad man kallar för negativ avtalsförpliktelse och används idag av företag, vilka har ett intresse av hindra att en upparbetad eller förvärvad kunskapsbank om exempelvis avancerad produkt- och metodutveckling; så kallad *know how* och annan vital information kommer till konkurrerande intressen kännedom.

Genom att använda sig av konkurrensklausuler i anställningsavtal eller vid avtal om överlåtelse av en näringsverksamhet, försäkras sig arbetsgivare och förvärvande företag i Sverige och i USA, om att en tidigare anställd eller säljaren inte utnyttjar *know how* och upparbetade kundrelationer på ett otillbörligt sätt.

Konkurrensklausuler är i såväl Sverige som i USA, en i huvudsak accepterad form av konkurrensbegränsning, men inom båda rättsordningarna ställs krav på att såväl den berättigades intresse av att kunna erhålla skydd mot otillbörlig konkurrens, som den förpliktigades möjligheter att kunna försörja sig, beaktas vid bedömningen av om en konkurrensklausul ska anses tillåten eller inte.

Bedömningen tar dock sin utgångspunkt i olika regelkomplex. Medan den intresseavvägning som görs i USA, utgår från konkurrensrättsliga regelverk och principer, görs i Sverige en bedömning utifrån avtalsinstitutets skälighetskriterium. Vidare är den amerikanska rättsordningen fragmenterad och utgörs i praktiken av femtio olika rättsordningar. Således är det svårt att förutsäga huruvida en konkurrensklausul kommer upprätthållas i det enskilda fallet.

Detta gör det svårt för att inte säga omöjligt att avgöra vilken av de två rättsordningarna som mer än den andre, erkänner konkurrensklausulen som ett legitimt konkurrensbegränsande avtalsvillkor.

Summary

A non-compete clause or a *covenant not to compete*, is what is also called a negative contractual obligation. These form of contractual restraints are used by employers and business holders which have an interest in preventing competing interests from getting hold of, by the employer or business holder, established or acquired knowledge about, for example, advanced product and method development; *know-how* and other vital information.

The use of non-competition clauses in employment contracts or agreements on the transfer of a business, ensures employers and acquiring companies in Sweden and the United States, that former employees or the seller of a business do not use know how or established customer relationships, that are by any means inappropriate.

Non-competition clauses are generally an accepted form of competition in both Sweden and the United States. With that being said, both jurisdictions requires that the beneficiaries' interest in obtaining protection against unfair competition as well as the interest of the person obligated to comply with the clause, are considered when assessing whether a non-compete clause should be permitted or not.

The assessments however, are based on various regulatory complexes. While US courts in general, uses a system of balancing the interests of the affected parties, based on competition law and to that law associated principles, Swedish courts favour the practice of rules of fairness in agreements.

Further, the nature of the United States legal system with practically fifty different legal regimes, makes it is difficult to predict whether a non-compete clause will be uphold in each case.

This makes it difficult if not impossible to determine in which of the two legal systems a covenant not to compete more likely will be recognized as a legitimate anti-competitive contract terms.

Förkortningar

AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
AD	Arbetsdomstolen
CF	Sveriges Civilingenjörsförbund
EU	Europeiska Unionen
HD	Högsta domstolen
MD	Marknadsdomstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv, I avdelningen
SAF	Svenska Arbetsgivareföreningen
SALF	Sveriges Arbetsledareförbund
SIF	Svenska Industritjänstemannaförbundet
SkbrL	Lag (1936:81) om skuldebrev

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Världens utvecklade ekonomier har under en period utsträckt över flera decennier fått uppleva ett systemskifte. Västvärldens ekonomier, vilka under stora delar av 1800- och 1900-talet för skatteintäkter förlitat sig till tung och storskalig industriproduktion, drivs idag huvudsakligen av en forskningsintensiv och högteknologisk tjänstesektor. Dessa företags framgång är till stor del av beroende av tillgången till kvalificerad och välutbildad arbetskraft.

För de företag som verkar i en sektor där tillgången till högkvalificerad arbetskraft utgör en betydande konkurrensfördel, är det också naturligt att betydande ansträngningar görs för att knyta till sig sådan arbetskraft. Således behöver de företag som riskerar att förlora sina medarbetare till konkurrenter verktyg för att inte lättvindigt stå utan en viktig inkomstkälla.

Konkurrensklausulen; i engelsk översättning, *a covenant not to compete*, utgör en typ konkurrensbegränsande avtalsvillkor, då den syftar till att begränsa utflödet av så kallad *know how*¹, samt att knyta nyckelpersonal till företagen och har under lång tid varit en fråga för såväl lagstiftare som domstolsväsende i både Sverige och USA².

1.2 Syfte och avgränsningar

Syftet med uppsatsen är att översiktligt redogöra för rådande rättsläge avseende konkurrensklausuler i svensk respektive amerikansk rätt.

Detta för att i ett andra skede försöka utröna var dessa rättsordningar står i förhållande till varandra, både beträffande tillåtligheten av sådana klausuler och vilken rättsordning som i störst utsträckning accepterar och inte söker begränsa användningen av konkurrensklausuler.

¹ Tekniskt och annat företagsspecifikt kunnande. Jfr Adlercreutz, Axel & Flodgren, Boel. *Om konkurrensklausuler i anställningsavtal och vid företagsöverlåtelse*. Lund: Institutionen för handelsrätt, 1992, s. 15f.

² Se NJA 1905 s. 513 och NJA 1907 s. 122.

Konkurrensklausuler fogas till avtal, vilka rör flera vanligt förekommande avtalsförhållanden. Som exempel kan nämnas olika typer av inköps- och leveransavtal, licensavtal och uppdragsavtal.

Denna framställning har dock för avsikt att enbart behandla konkurrensklausuler i anställningsavtal och i avtal om företagsöverlåtelse.

När konkurrensklausuler infogas i anställningsavtal och i avtal om företagsöverlåtelse, aktualiseras bland annat frågor om avtalsfrihetens gränser och hur näringslivets behov av en sund konkurrens ska tillgodoses, men också frågor om arbetstagarnas rättsliga ställning. Ett flertal rättsliga perspektiv kan här anläggas.

Framställningen kommer dock i detta avseende att behandla konkurrensklausuler, primärt utifrån ett avtalsrättsligt, arbetsrättsligt och konkurrensrättsligt perspektiv.

Det amerikanska rättssystemet, där stora delar av normgivningsmakten har ålagts delstaterna och den splittrade regleringen avseende konkurrensklausuler som detta medför, innebär att framställningen kommer att fokusera på enskilda delstaters gällande rätt avseende konkurrensklausuler. Detta i syfte att tydliggöra de dominerande åskådningarna beträffande tillåtligheten av konkurrensklausuler i de ovan beskrivna typsituationerna.

1.3 Frågeställningar

1. Hur förhåller sig den svenska respektive amerikanska rättsordningen till konkurrensklausuler? *Vad utgör gällande rätt?*
2. På vilket sätt skiljer sig de två rättsordningarna åt avseende tillåtligheten av konkurrensklausuler?

1.4 Metod och material

Syftet med uppsatsen är att genomföra en jämförande studie av den svenska och amerikanska rättsordningen, för att på så sätt kunna belysa skillnader och

eventuella likheter. Utgångspunkten för arbetet blir därav komparativ.

Den komparativa metoden är inte enbart en studie i positiv utländsk rätt³ och i förhållande till en studie av annat slag, uppställer metoden därför ytterligare krav på författaren.

Den komparativa metoden har i doktrin definierats, dels som jämförelsen av rättssystem i syfte att reda ut likheter och olikheter, dels bearbetningen av dessa fastställda likheter och skillnader och slutligen en analys av de metodologiska problem, kring vilka fråga uppstår i samband med jämförelsen och bearbetningen.⁴

Med denna uppsats söker jag reda ut vilken av de två aktuella rättsordningarna som intar den mest liberala synen på användningen av konkurrensklausuler och således är det av vikt att slå fast på vilket sätt svensk och amerikansk rätt reglerar användningen konkurrensklausuler. Detta sker inledningsvis genom en analys av, för respektive rättsordning, relevanta rättskällor.

En sådan analys synliggör dock ett för den komparativa studien, grundläggande problem. Bristande kunskaper om och belysande av andra rättsordningars grundläggande struktur, kan helt förringa värdet av en sådan studie.

Vid jämförande studier av ett visst rättsligt institut, måste författaren vara medveten om och om nödvändigt kunna parera för att tillämpningen av exempelvis ett civilrättsligt påbud skiljer sig åt beroende på vilken rättsordning som hanterar påbudet.

Även om påbudet till synes förbjuder exakt samma sak i respektive rättsordning, kan systemens uppbyggnad ändå medföra en åtskillnad i vad respektive rättsordning tillåter och inte tillåter. Det föreligger också en risk att lagstiftarna använder sig av helt olika rättsregler, för att uppnå samma mål.⁵

Den svenska och amerikanska rättsordningen och som också kommer att framgå av den fortsatta framställningen, skiljer sig åt på ett grundläggande plan.

³ Bogdan, Michael. *Komparativ rättskunskap*. 2 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2003, s.19.

⁴ Bogdan a.a. s. 18.

⁵ Bogdan a.a. s. 47.

Den svenska rättsordningen tillhör en grupp av rättsliga system, vilka utgör vad som inom rättsvetenskapen betraktas som den kontinentaleuropeiska rätten eller *civil law*⁶.

I denna typ av system åtnjuter författningstexten företräde som auktoritär rättskälla och rättspraxis får mer av en kompletterande funktion; dock utan att helt fränkännas värde.

Amerikanska rätt utgår i motsats till svensk, från *common law*.

Det är därför viktigt att sätta sig in i den amerikanska statsbildningens grundläggande systematik, där begrepp som *common law* och *federalism*, ges utrymme och får en innebörd.

Systemet bygger på en annan rättskällehierarki och det är därav mer lämpligt att använda sig av primärkällor i form av lagtext och icke refererade rättsfall. Detta på grund av de sekundära källornas bristande exakthet, vilket för en icke insatt kan bli förödande.

För att med säkerhet kunna fastställa gällande rätt, är det dock nödvändigt att studera såväl sekundärkällor i form av doktrin och andra deskriptiva källor, som original- och primärkällor.

Att studera lagtext och rättsfall görs också med hänsyn till svårigheten att upptäcka och sortera bort rättsvetenskapliga författares personliga värderingar.

En annan aspekt som inte får förbises, är den språkliga. Det engelska språket och den amerikanska rätten innefattar ord som inte finner en direkt svensk motsvarighet. Detta är ett högst påtagligt problem vid en komparativ studie, där syftet bland annat är att finna likheter.

Någon översättning av juridiska begrepp och principer kommer därför att undvikas i möjligaste mån. Istället ska begreppen sättas i ett sammanhang, från vilket en komparation kan genomföras.

1.5 Disposition

Framställningen behandlar de respektive rättsordningarna separat. Inledningsvis

⁶ Se avsnitt 4.1.1.

kommer en allmän redogörelse för innebörden av konkurrensklausuler att genomföras.

En kort redogörelse för de av uppsatsen, uppmärksammade typsituationerna vari konkurrensklausuler används, följer härpå.

Därpå följer en presentation av gällande svensk rätt. I fallande ordning kommer lagstiftning, marknadens egen reglering och rättspraxis, redogöras för. I den fortsatta framställningen kommer amerikansk rätt och dess systematik och att redogöras för.

En avslutande kommentar för att söka sammanfatta respektive rättsordnings gällande rätt och vinna framgång i detta arbetes komparativa ansats.

2 Allmänt om konkurrensklausuler

Konkurrensklausulen utgör vad man inom avtalsrätten kallar för negativ avtalsförpliktelse.⁷ En sådan förpliktelse ålägger, i motsats till en positiv avtalsförpliktelse, den förpliktigade att avstå från att handla på ett visst sätt, exempelvis genom att avstå från att starta konkurrerande verksamhet med sin tidigare arbetsgivare.

En konkurrensklausul utgör en kategori av avtalsvillkor, vilka i första hand syftar till att skydda företagets intressen, oavsett om de agerar som arbetsgivare eller som förvärvare av ett annat företag.

Konkurrensklausuler tillämpas primärt i ordinära anställningsavtal och i avtal om överlåtelse av näringsverksamhet och då som ett led i företagets arbete för att behålla för företaget vital kunskap, så kallad *know how*, men också för att behålla och bevara företagets kundkrets.⁸ Det är även ett sätt för arbetsgivaren att utvidga den allmänna lojalitetsplikt mot arbetsgivaren, vilken en arbetstagare har att iaktta under anställningens bestånd.

Verkan av en konkurrensklausul i dessa typer av avtalsförhållanden är vanligtvis

⁷ Ramberg, Jan & Ramberg Christina. *Allmän avtalsrätt*. 9 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2014, s. 131.

⁸ Adlercreutz & Flodgren a.a. s. 15.

att den förpliktade, stoppas från att med den berättigade bedriva konkurrerande verksamhet eller att ta anställning i ett med den berättigade konkurrerande företaget.⁹

3 Sverige

3.1 I anställningsförhållandet

Gentemot sin arbetsgivare har en arbetstagare en allmän skyldighet att utföra arbete.¹⁰ Arbetsplikten är inte lagreglerad, men har modulerats fram i rättspraxis.¹¹ Med denna huvudförpliktelse följer ett antal biförpliktelser, vilka sammantaget kan sägas ge uttryck för en allmän lojalitetsplikt.¹²

Att inte bedriva konkurrerande verksamhet är att betrakta som en sådan biförpliktelse.¹³

I regel krävs utöver att det rör sig om en konkurrerande verksamhet, att denna också påtagligt skadar eller är ämnad att påtagligt skada arbetsgivaren verksamhet.¹⁴

Konkurrensklausuler i anställningsavtal utsträcker lojalitetsplikten och verkar över tid då de hindrar arbetstagaren att utnyttja sådan information och kunskap som denne besitter och som någon gång i framtiden skulle kunna verka menligt på den tidigare arbetsgivaren.

Rent konkret innebär detta att ett företag som anställer en teknisk specialist med goda kunskaper om hur exempelvis tillverkningsprocessen av en typ av produkt kan optimeras, endast har att förlita sig på andrahandsinformation.

Arbetstagaren har som regel inte fysisk tillgång till företagsinternt material och annan dokumentation som på ett handfast sätt beskriver och förklarar hur

⁹ Adlercreutz, Axel & Gorton, Lars. *Avtalsrätt I*. 13 uppl. Lund: Juristförlaget, 2011, s. 317-318.

¹⁰ Källström, Kent & Malmberg, Jonas. *Anställningsförhållandet: Inledning till den individuella arbetsrätten*. 2 uppl. Uppsala: Iustus förlag, 2009, s. 243.

¹¹ Jfr AD 1929 nr. 29 (*29/29-principen*) och AD 1978 nr. 89 (*bastubadarprincipen*).

¹² AD hänvisar i AD 1994 nr. 79, till Folke Schmidt och hans uttalande i Löntagarrätt (Schmidt, Folke & Sigeman, Tore. *Löntagarrätt*. Stockholm: Nordstedts juridik 1994, s. 257) och anlägger därmed en för AD:s grundläggande syn på lojalitetsplikten.

¹³ Källström & Malmberg a.a. s. 258.

¹⁴ Ibid.

processen ska optimeras, utan den nya arbetsgivaren måste istället förlita sig till den information som specialisten intellektuellt kan förmedla.¹⁵

3.2 Vid företagsöverlåtelse

Konkurrensklausuler vid företagsöverlåtelser tar ibland formen av ett fristående avtal, men generellt bakas förbudet i form av en konkurrensklausul, in i överlåtelseavtalet.¹⁶

Konkurrensklausuler vid företagsöverlåtelse kan sägas syfta till att skydda förvärvaren mot ett direkt och överhängande hot om att utsättas för otillbörlig konkurrens, skulle exempelvis överlåtaren välja att starta om verksamheten i annat namn.

Även om vissa företags kundstock helt eller delvis är ett resultat av enskilda anställdas hårda arbete och goda rykte¹⁷ och som företaget riskerar att den anställda tar med sig när denne lämnar företaget, är risken större att ett förvärvande företag inte har möjlighet att bevara den kundkrets som verksamhetens bestånd är beroende av.

Skulle exempelvis överlåtaren av ett företag välja att utnyttja det överlåtna företagets kundregister, goda rykte och i övrigt relevant företagsspecifik information, för att starta en ny konkurrerande verksamhet, blir effekten i princip omedelbar då överlåtaren i motsats till ett anställande företag, inte behöver förlita sig till och bearbeta andrahandsinformation.¹⁸

3.3 Avtalsrättsliga aspekter

3.3.1 Inledning

Att avtal ska hållas, *pacta sunt servanda*, är en allmän rättsgrundsats i Sverige.

Utgångspunkten i en liberal marknadsekonomi som den svenska, är att personer,

¹⁵ Sådant material har en arbetstagare som lämnar sin anställning ofta inte rätt att förmedla till utomstående, då det i många fall rör sig om företagshemligheter, vilka åtnjuter skydd i lag (se 7 § andra stycket lag (1990:409) om skydd för företagshemligheter).

¹⁶ Adlercreutz & Gorton a.a. s. 318.

¹⁷ I AD 1977 nr. 167, anförde AD att kundernas förtroende för företaget var kopplat till arbetstagaren; en chef för ett konsultbolag, och inte produkten som sådan.

¹⁸ Jfr EU-domstolens resonemang i mål 42/84, Remia BV m.fl. mot kommissionen, REG 1985 s. 2545 p. 19.

såväl fysiska som juridiska, ska kunna sköta sina förehavanden utan statlig intervention. Mot denna frihet att ingå avtal om i princip vad som helst, står dock samhällets behov av att kunna upprätthålla en sund konkurrens, men också individens möjlighet att ordna med sin försörjning.

3.3.2 36 § AvtL

Generalklausulen i 36 § lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL), tillkom i samband med den omarbetning av AvtL som gjordes 1976 och syftade till att utöka domstolarnas möjlighet att jämka eller helt avvisa avtalsvillkor som bedömdes vara oskäligen¹⁹. Meningen var enligt lagstiftaren att bestämmelsen skulle kunna tillämpas på alla typer av förmögenhetsrättsliga avtal.²⁰

Möjligheten att till jämkning av avtalsvillkor återfanns vid tillkomsten av 36 §, även på andra håll i det förmögenhetsrättsliga regelkomplexet.²¹

Innan 1976 års omarbetning, stadgade exempelvis 8 § i lag (1936:81) om skuldebrev, att oskäligen avtalsvillkor som var upptagna i ett skuldebrev kunde jämkas eller lämnas utan avseende. Bestämmelsen ansågs vid tillkomsten, ge uttryck för en allmänt gällande obligationsrättslig grundsats om att oskäligen avtalsvillkor kunde jämkas.²²

Vad avser omarbetningen av 36 § och innebörden av denna för konkurrensklausuler specifikt, uttalades i propositionen att domstolarna skulle ges utökade möjligheter att tillämpa bestämmelsen på sådana klausuler. Av rättspraxis framgår dock att domstolarna i stor utsträckning istället hänvisat till 38 § AvtL och 1969 års överenskommelse mellan å ena sidan SAF²³ från

¹⁹ Adlercreutz & Gorton a.a. s. 310.

²⁰ Prop. 1975/76:81, s. 135.

²¹ Ibid, s. 11.

²² 8 § SkrbL hade följande lydelse: ”Skulle tillämpning av villkor som upptagits i skuldebrev uppenbarligen vara stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörligt, må villkoret jämkas eller lämnas utan avseende”.

²³ Svenska arbetsgivareföreningen. Sammanslaget 2001 med Sveriges Industriförbund ombildat till Svenskt Näringsliv.

arbetsgivarsidan och SIF²⁴, SALF²⁵ och CF²⁶, från arbetstagarsidan.²⁷

3.3.3 38 § AvtL

Den första lagregleringen av konkurrensklausuler var ett utfall av det arbete som föregått obligationsrättskommitténs förslag 1914, till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.²⁸

Kommittén hade studerat utländsk rätt och konstaterade att däri kunde skönjas vissa begränsningar avseende tillåtligheten av konkurrensklausuler.²⁹

Kommittén konstaterade vidare, med hänvisning till två avgöranden i Högsta domstolen³⁰, att det inte kunde råda något tvivel om att den svenska rättsordningen rent principiellt inte avvisade bruket av konkurrensklausuler.³¹

Kommittén slutsats om att en lagreglering av detta tidigare oreglerade område var nödvändig, vann bifall hos lagstiftaren och i första versionen av AvtL, infördes i 38 § en bestämmelse avsedd för konkurrensklausuler.

I samband med omarbetningen av AvtL 1976 gavs även 38 § en ny ordalydelse. Den nya ordalydelsen gör bestämmelsen mindre omfattande och utformningen har i doktrin uppfattats som mer diffus.³²

I förarbetena motiverades ändringen av och som också ska framgå i det följande, paragrafens ordalydelse med att bestämmelsen varit alltför snävt utformad och att denna med en ändring på ett adekvat sätt, mer skulle komma att spegla vad som föreslagits gälla för avtalsvillkor i allmänhet.³³

²⁴ Svenska Industritjänstemannaförbundet. Sammanslaget 2008 med Tjänstemannaförbundet HTF och ombildat till Unionen.

²⁵ Sveriges Arbetsledareförbund. Lyder numera under namnet Ledarna.

²⁶ Sveriges Civilingenjörsvetenskapsakademien. Sammanslaget 2007 med Ingenjörsvetenskapsakademien och ombildat till Sveriges Ingenjörer.

²⁷ Se AD 1984 nr. 20, AD 1992 nr. 99 och AD 2009 nr. 63.

²⁸ Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, avgivet den 31 januari 1914 av därtill utsedda kommitterande, Stockholm 1914.

²⁹ Adlercreutz & Flodgren a.a. s. 43.

³⁰ Se NJA 1905 s. 513 och NJA 1907 s. 122. Båda fallen rörde överlåtelse av affärsrörelse och förbudet att med förvärvaren, bedriva konkurrerande verksamhet, var begränsat till ett mindre geografiskt område, om än inte begränsat i tid.

³¹ Adlercreutz & Flodgren a.a. s. 43.

³² Adlercreutz & Flodgren a.a. s. 46.

³³ 1975/76:81, s. 148.

I specialmotiveringen till 38 § uttalade exempelvis departementschefen att syftet med omarbetningen var att utvidga möjligheterna för jämkning av konkurrensklausuler, då domstolarna enligt dennes mening varit alltför återhållsamma i detta avseende.³⁴

Denna utvidgade möjlighet skulle enligt departementschefen också bättre möjliggöra för att de principer, vilka kommit till uttryck i 1969 års överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter, också skulle beaktas vid bedömningen av konkurrensklausuler i de anställningsavtal som inte berördes av överenskommelsen.³⁵ Enligt departementschefen skulle omarbetningen inte medföra någon förändring avseende tillämpningsområdet för konkurrensklausuler.³⁶

Innan 1976 års omarbetning tillämpades jämningsreglerna i 38 § med viss restriktivitet. HD utgick i princip från att det som avtalats mellan parterna också skulle utgöra underlaget vid skälighetsbedömningen.³⁷

Även Arbetsdomstolen (AD) som 1974 blev högsta instans i arbetstvister³⁸, har innan 1976 ansetts upprätthålla en strikt ordning³⁹ och godtog utan invändningar i flera fall konkurrensklausuler i anställningsavtal⁴⁰.

Lagändringen 1976 har dock inneburit att domstolarna intagit en mer avvaktande hållning avseende tillåtligheten av konkurrensklausuler.⁴¹ Införandet av generalklausulen i 36 § AvtL och de utökade jämningsmöjligheter som detta medförde, har i kombination med omarbetningen av 38 §, resulterat i att konkurrensklausuler inte i den utsträckning som tidigare, uppbär den svenska rättsordningens ovillkorliga stöd.

3.3.4 1969 års överenskommelse

Bakgrunden till den överenskommelse som 1969 slöts mellan ett antal arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer inom industrin var och som också

³⁴ Prop. 1975/76:81, s. 148. Ställningstagandet i propositionen byggde mycket på HD:s uttalande i rättsfallet NJA 1957 s. 279, om de undantagsregler, vilka då framgick direkt av ordalydelsen i 38 §.

³⁵ Idem.

³⁶ Prop. 1975/76:81, s. 148f.

³⁷ Se NJA 1942 s. 354.

³⁸ Se lag (1974:321) om rättegången i arbetstvister.

³⁹ Adlercreutz & Flodgren a.a. s. 78; AD 1977 nr. 167.

⁴⁰ Se AD 1975 nr. 23 och AD 1977 nr. 167.

⁴¹ Adlercreutz & Flodgren a.a. s. 78.

framhölls i ingressen till överenskommelsen, kraven på näringslivet att effektivisera bland annat produktutveckling och marknadsföring⁴².

Effektiviseringen ledde, menade parterna, till att företagen kontinuerligt kunde tillgodogöra sig ny företagsspecifik kunskap och kvalificerat kunnande. Sådan know how framhölls i ingressen som extra skyddsvärd och att det var motiverat med vissa inskränkningar i anställdas möjligheter att använda förvärvat kunskap för egen eller annans vinning.

I överenskommelsen definieras vilka arbetsgivare och anställda som kan komma att omfattas av överenskommelsen, samt vilken typ av kunnande som är avsett att skyddas.⁴³

Här anges bland annat att företag, vilka ägnar sig åt självständig produkt- eller metodutveckling och som leder till ett visst företagsspecifikt kunnande, har rätt att använda sig av konkurrensklausuler.

En avvägning måste göras mellan å ena sidan arbetsgivarens intresse av att skydda visst know how och å andra sidan arbetstagarens intresse av att fritt kunna erbjuda sin arbetskraft. En individuell bedömning i varje enskilt fall ska därför alltid vara påkallad.⁴⁴ Den hänsyn som här tas till två motstående intressen utgör samma sorts intresseavvägning som gjordes i den tidigare lydelsen av 38 § AvtL.⁴⁵

3.4 Avgöranden

3.4.1 Inledning

38 § AvtL tillkom för nära nog ett sekel sedan, men har endast omarbetats vid ett tillfälle.

Därav är det lätt att konstatera att bestämmelsen inte vållat de rättstillämpande myndigheterna huvudbry i någon större utsträckning, även om bestämmelsen

⁴² Texten till 1969 års överenskommelse finns i bilaga A.

⁴³ Överenskommelsens 1 p.

⁴⁴ Ibid, 2 p.

⁴⁵ Adlercreutz & Flodgren a.a. s. 60.

kommit att hänvisas till, tolkas och tillämpas i ett inte obetydligt antal mål. Den praxis som utbildats avseende tillämpningsområdet och betydelsen av paragrafen, rör till stor del konkurrensklausuler i anställningsavtal.

Innan tillkomsten av lag (1974:321) om rättegången i arbetstvister, handlades tvister rörande konkurrensklausuler i anställningsförhållanden av Högsta domstolen (HD). Högsta instans, är som konstaterats ovan numera Arbetsdomstolen.

Genomgången av rättsfall, berör både konkurrensklausuler i anställningsavtal och konkurrensklausuler vid överlåtelse av näringsverksamhet.

Urvalet är högst summariskt och syftar till att visa på domstolarnas syn på konkurrensklausuler såväl före som efter 1976 års ändring av AvtL, till vilken hör tillkomsten av generalklausulen i 36 §, samt omarbetningen av 38 §.

3.4.2 I anställningsavtal

NJA 1957 s. 279

En arbetsledare på en elektronisk svetsningsfabrik, hade på egen begäran avslutat sin anställning och därefter tagit anställning hos en konkurrent. Arbetsledaren hade under sin anställning avancerat och var vid tidpunkten för anställningens upphörande platschef och arbetsledare för flera avdelningar, vilka alla var inblandade i tillverkningsprocessen.

Domstolen slog fast att tillämpningen av undantagsbestämmelserna i 38 § AvtL, måste tillämpas återhållsamt och att gå utöver undantagens ordalydelse inte lät sig göras.

Skulle skälighetsbedömningen göras med hänsyn till andra sociala eller nationalekonomiska skäl, ankom det tydligen på lagstiftaren att vidta åtgärder för att vidga undantagsbestämmelsernas tillämpningsområde.

Konkurrensklausulen ansågs inte oskälig enligt 38 § AvtL.

AD 1977 nr 167

I målet blev en ingenjör föremål för en skadeståndstalan för brott mot en konkurrensklausul i dennes anställningskontrakt. Ingenjören hade efter egen

uppsägning tagit anställning hos ett konkurrerande företag.

AD uttalade sig också om det då rådande synsättet på arbetsmarknaden avseende konkurrensklausuler i anställningsavtal. Domstolen hänvisade till 1969 års överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter och slog fast att tillämpningsområdet för klausuler, vilka föll utanför överenskommelsen, var starkt begränsat och att: ”[...] en starkt restriktiv syn på sådana klausuler torde vara befogad”.

Konkurrensklausuler i anställningsförhållanden som inte direkt omfattas av 1969 års avtal skulle enligt domstolens dock inte alltid betraktas som ogiltiga och att det i förevarande fall, inte varit fråga om en konkurrensbegränsning som sträckte sig längre än vad som kunde anses skäligt.

AD 2001 nr 91

En avdelningschef för en återförsäljare av viss teknisk utrustning, hade ålagts att till sin tidigare arbetsgivare utge vite. Detta då avdelningschefen enligt den tidigare arbetsgivaren, både under och efter anställningens upphörande, brutit mot en i anställningsavtalet införd konkurrensklausul.

AD anförde att det vid tillkomsten av 1976 års AvtL och den omarbetning av 38 § i samma lag som följde på detta, uttalats att det var önskvärt att de principer som lyfts fram i 1969 års överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter, också skulle få en mer vidsträckt tillämpning.⁴⁶

Av detta följde, menade domstolen, att utöver den skälighetsbedömning av konkurrensklausuler som 38 § ger upphov till, måste även de principer om tillåtligheten av konkurrensklausuler i ett anställningsförhållande, som ges uttryck för i överenskommelsen, beaktas.

3.4.3 Vid företagsöverlåtelse

NJA 1942 s. 354

En innehavare av en speceriaffär överlät denna och hade vid överlåtelsen förbundit sig att vid vite om 5 000 kr, själv eller genom någon annan, bedriva samma typ av rörelse inom Ludvika eller dess omnejd.

Inom två år efter överlåtelsen hade överlåtaren dock genom sin son öppnat en ny

⁴⁶ AD hänvisar till prop. 1975/76:81 och det som uttalas på s. 149 i propositionen.

rörelse av samma slag, i nära anslutning till Ludvika stadsgräns.

Hovrätten konstaterade att överlåtaren haft ett väsentligt intresse i den nystartade rörelsen, samt att överlåtaren medverkat i sådan utsträckning att detta, även om rörelsen inte bedrivits i överlåtarens namn, var att betrakta som ett brott mot konkurrensförbudet.

HD fastställde hovrättens dom och anförde i de anmärkningsvärt kortfattade domskälen att det inte förelåg några omständigheter vilka talade för att överlåtaren brutit mot konkurrensförbudet och att vare sig 36 eller 38 §§ AvtL, kunde äga tillämpning.

Domstolarnas inställnings synes här vara att avtalsfriheten mellan näringsidkare, inte utan synnerliga skäl, kan inskränkas.

MD 2010:12

En leverantör av fototjänster till fastighetsbranschen hade i sitt standardavtal med de frilansfotografer leverantören valde att anlita, infört en konkurrensklausul med innebörden att fotograferna, under och efter avtalsförhållandets upphörande, skulle frånhålla sig från att befatta sig med för leverantören, konkurrerande verksamhet. Förbudet var relativt begränsat, sett till såväl tid som rum.⁴⁷

Även om ingen direkt tillämpning av 38 § AvtL gjordes gällande, är fallet ändock av intresse, då Marknadsdomstolen prövade konkurrensklausulen skälighet med vägledning av dispositiv rätt, genom 38 § AvtL.

Domstolen konstaterade därvid att utifrån stadgandet i 38 §, en sådan klausul normalt sett skulle betraktas som giltig, förutsatt att den inte sträckte sig längre än vad som kunde anses skäligt.

Domstolen slog fast att leverantören hade ett berättigat skydd mot att aktivt fråntas sina kunder, och att klausulen var tillräckligt begränsad i tid och rum, för att inte oskäligt långtgående, begränsa anlidade fotografers möjligheter att även fortsättningsvis utöva sitt yrke.

⁴⁷ Se 3 p, till det i domen bifogade avtalet om konkurrensbegränsningar.

4 USA

4.1 Inledning

Ur ett komparativt perspektiv, är det av vikt att synliggöra och förklara de skillnader, som om de inte uppmärksammas, kan förvirra läsaren och helt eller delvis förringa värdet av den jämförande utblick man önskar göra.

De svenska och amerikanska rättsordningarna skiljer sig åt i flera avseenden. I den amerikanska rättsliga traditionen, tillmäts exempelvis praxis som utbildas genom domstolarnas dömande verksamhet, en helt annan betydelse än vad som är fallet i Sverige.

Det är därför nödvändigt att inledningsvis kort redogöra för det amerikanska systemets övergripande strukturer och summariskt förklara hur rättsliga principer påverkar den praktiska rättstillämpningen.

4.1.1 Common law

Amerikansk rätt är i stor utsträckning en produkt av den brittiska rättsliga traditionen. Common law som rättsskipningssystem, härstammar från 1100-talets England och utvecklades genom rättstillämpning, av kungliga domstolar vilka hade sin bas i stadsdelen Westminster i London.⁴⁸

Domstolarna behandlade frågor som rörde skatter, rätt till land och allvarliga brott och utökade successivt sin jurisdiktion till att så småningom innefatta hela landet.

Domarna reste land och rike runt i syfte att bekanta sig med den lokala sedvanerätten och de lokala och regionala rättsordningarna tvingades som en konsekvens av de kungliga domstolarnas dömande, ge vika för en mer enhetlig rättstillämpning.⁴⁹

Den gemensamma rätten eller den *common law* som utvecklades, lade grunden till det vad som idag utgör den brittiska rättens ryggrad, den så kallade *stare decisis-principen*⁵⁰.

⁴⁸ Bogdan a.a. s. 92.

⁴⁹ Bogdan a.a. s. 93.

⁵⁰ Principen betraktades dock inte som formellt bindande innan den utvecklades med början på 1600-talet fram till 1800-talet.

Principen innebär att rättsskipningen ska utgå från tidigare avgöranden och att prejudikat bör respekteras. Även om detta kan sägas utgöra huvudregeln är påbudet att enbart döma utifrån tidigare praxis, dock inte på något sätt absolut.⁵¹

Common law-systemet skiljer sig från det romansk-germanska rättssystemet, till vilket är en del av, får betydelse för denna framställnings komparativa ansats. Den romansk-germanska rättssystemet, vilket inom rättsvetenskapen också kallas för kontinentaleuropeisk rätt eller *civil law*⁵², bygger i stor utsträckning på lag och andra författningar. Den gällande rätten fastställs huvudsakligen genom kodifiering i lagsamlingar och inte genom att domstolarna utbildar viss praxis, även om den senare inte avfärdas helt.⁵³

4.1.2 Federalism

Den amerikanska rättssystemet grundar sig på principen om maktindelning⁵⁴ och en ordning som bygger på fördelningen av kompetens mellan den nationella regeringen och de femtio delstatsregeringarna⁵⁵.

Den amerikanska rättsordningen utgörs alltså inte utav ett utan femtio olika rättssystem, vilka förvisso är besläktade med varandra, men knappast identiska.⁵⁶ Lagstiftning och tillämpandet av denna sker genom såväl federala som delstatliga organs försorg.

Delstaterna har exempelvis exklusiv behörighet att genom lagstiftning, reglera grundläggande samhällliga funktioner så som polis och räddningstjänst, medan den federala regeringen äger en exklusiv rätt att besluta om frågor som rör exempelvis invandring, det nationella försvaret och frågor av internationell karaktär.⁵⁷

⁵¹ Bogdan a.a. s. 93.

⁵² Bogdan a.a. s. 78.

⁵³ Scheb II, John M. & Sharma, Hemant. *An Introduction to the American Legal System*. 3 uppl. New York: Wolters Kluwer Law & Business, 2013, s. 12.

⁵⁴ Scheb II & Sharma a.a s. 19. De tre inledande artiklarna i *The Constitution of the United States* från 1787, separerar den lagstiftande makten, med den verkställande och dömande makten.

⁵⁵ Scheb II & Sharma a.a. s. 87.

⁵⁶ Bogdan a.a. s. 92.

⁵⁷ Scheb II & Sharma a.a. s. 32.

I vissa frågor delas dock kompetensen mellan de federala och delstatliga organen. Den delade kompetensen gäller bland annat rätten att driva in skatter och reglering av bankväsendet.⁵⁸

Av den exklusiva eller delade kompetensen att lagstifta i vissa frågor, följer också en rätt att verkställa denna lagstiftning. För detta ändamål finns brottsbekämpande myndigheter och domstolar på såväl federal som delstatlig nivå.

De federala organen utövar jurisdiktion i hela landet och över övriga amerikanska territorier, medan delstaterna utövar befogenhet inom den specifika delstatens gränser, även om delstaternas lagstiftning under vissa omständigheter även får betydelse för andra delstaters rättstillämpning⁵⁹.

4.2 Konkurrenslagstiftning

Konkurrenslagstiftningen eller *antitrust law* i USA, har sitt ursprung i The Sherman Act (1890)⁶⁰. Som ett svar på framväxten av flera mäktiga karteller eller så kallade *trusts*, under senare delen av 1800-talet, sökte kongressen genom antagandet av The Sherman Act, att skapa en sammanhållen konkurrenslagstiftning på federal nivå.⁶¹

En majoritet av delstaterna har idag antagit lagstiftning som i stort följer den federala lagstiftningen.⁶² Av detta och av tillämpningen av den så kallade *Full Faith and Credit*-klausulen⁶³, följer att även i mål som rör konkurrensbegränsande åtgärder inom delstaterna och där delstatlig lagstiftning tillämpas, kan man utgå från att grunden för bedömningen om ett agerande utifrån ett konkurrensrättsligt perspektiv, ska anses tillåtet eller inte, är densamma.

⁵⁸ Scheb II & Sharma a.a. s. 32.

⁵⁹ Se stadgandet i den så kallade *Full Faith and Credit*-klausulen i konstitutionens fjärde artikel, sektion 1 (*U.S. Constitution*. Art IV, Sec. 1); Bogdan a.a. s. 130.

⁶⁰ Sherman Antitrust Act (1890) 15 U.S.C. §§ 1-7.

⁶¹ Bernitz, Ulf. *Svensk och europeisk marknadsrätt I: Konkurrensrätten och marknadsekonomins rättsliga grundvalar*. 3 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2011, s. 65, not 6.

⁶² Slot, Piet Jan & McDonell, Alison (Hawk, Barry E & Veltrop, James D). *Procedure and enforcement in E.C and U.S competition law: Proceedings of the Leiden Europa Instituut Seminar on User-friendly Competition Law*. London. Sweet & Maxwell, 1993 s. 28.

⁶³ Se not 59.

4.2.1 Rule of reason

Rättsläget inom amerikansk konkurrenslagstiftning är som anförts ovan inte helt oomtvistat.⁶⁴ En förklaring till detta torde vara domstolarnas möjlighet att tillämpa den så kallade *rule of reason*.

Section 1 i The Sherman Act stadgar:

”Every contract, combination [...] or conspiracy, in restraint of trade or commerce among the several States, or with foreign nations, is hereby declared to be illegal”.

Detta implicerar att varje åtgärd och alla former av agerande, vilka begränsar konkurrensen skulle vara förbjudna. Att detta inte längre kan sägas vara den förhärskande uppfattningen, framgår av rättspraxis vari stadgandets innebörd, mjukats upp avsevärt⁶⁵.

Ett uttryck för denna uppmjukning, är den av *rule of reason*, som i motsats till den mer konkreta *per se rule*, ger domstolarna en möjlighet att bedöma en konkurrensbegränsning utifrån dess skälighet.⁶⁶ Högsta domstolen i USA, *Supreme Court of the United States*, har i målet *Standard Oil Co. V United States*⁶⁷, uttalat att en konkurrensbegränsning inte är otillåten om den kan anses vara *reasonable*⁶⁸. Innebörden av detta är att domstolen måste göra en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet, innan domstolen kan döma ut ett agerande, som otillåtet enligt Section 1.

Vid tillämpningen av regeln, måste domstolen ställa sig frågan om en konkurrensbegränsning verkligen undertrycker eller helt kullkastar konkurrensen, eller om den enbart reglerar och kanske rentav främjar konkurrens. Vidare är syftet och vad man avser uppnå med konkurrensbegränsningen av vikt vid denna

⁶⁴ Bernitz a.a. s. 65.

⁶⁵ Bernitz a.a. s. 64.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ *Standard Oil Co. of New Jersey v. United States* - 221 U.S. 1 (1911).

⁶⁸ ABA (American Bar Association) Antitrust Section, Monograph No. 23, *The Rule of Reason* (1999), s. 2.

bedömning.⁶⁹

4.3 Konkurrensklausuler

4.3.1 Inledning

Som tidigare redovisats har delstaterna betydande inflytande över lagstiftningen på vissa områden.

Det konkurrensrättsliga regelkomplexet utgörs av såväl federal som delstatlig lagstiftning. The Sherman Act (1890), finner motsvarande reglering i en majoritet av delstaternas konkurrenslagstiftning.⁷⁰

Vidare föreskriver delstaternas lagstiftning inte sällan, att denna ska tolkas i ljuset av federal lagstiftning och domstolarna avviker inte heller i någon större utsträckning från detta synsätt⁷¹. Likväl saknar domar i en delstat, rent formellt prejudikatverkan i andra delstater⁷².

Den osäkerhet som förhållandet mellan det federala regelverket och delstaternas lagstiftning och praxis ger upphov till, försvårar en ansats att söka fastslå vad som kan anses utgöra gällande rätt i fråga om konkurrensklausuler.

Att inom uppställda ramar, söka reda ut den amerikanska rättsordningens syn på konkurrensklausuler, måste enligt min mening ske genom belysande exempel.

Den diametralt motsatta synen på tillåtligheten av konkurrensklausuler som det amerikanska systemet ger utrymme för, manifesteras genom lagstiftningen i två olika delstater.

4.3.2 I anställningsförhållandet

Även inom amerikansk rätt påförs arbetstagaren en allmän plikt att agera lojalt gentemot arbetsgivaren.⁷³ Denna lojalitetsplikt gäller givetvis under hela anställningens bestånd, men i vissa fall utsträcks lojalitetsplikten till att gälla

⁶⁹ Se Mr. Justice Brandies uttalande i *Chicago Board of Trade v. United States*, 246 U.S. 231 (1918).

⁷⁰ Se avsnitt 4.1.2.

⁷¹ *Hawk & Veltrop a.a.* s. 28.

⁷² Se avsnitt 4.1.2.; *Bogdan a.a.* s. 130.

⁷³ *Goldman, Alvin L & Corrada, Roberto L. Labor Law in the USA*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2011, s. 128.

efter det att anställningen upphört.

Amerikanska domstolar intar generellt en restriktiv hållning gentemot konkurrensklausuler i anställningsavtal, såtillvida att klausulen fränkänns verkan om den inverkar menligt på arbetstagarens möjligheter att finna en meningsfull anställning, eller berövar samhället tillgång till arbetstagarens speciella kunskaper och skicklighet.⁷⁴

Denna principiella hållning mot användningen av konkurrensklausuler i anställningsavtal kommer till uttryck i målet *American Broadcasting Companies, Inc, v Wolf*⁷⁵.

Domstolen uttalade bland annat att; ”[...] there is in short, general judicial disfavor of anticompetitive covenants contained in employment contracts [...]

„⁷⁶

4.3.3 Kalifornien

Kalifornien har allt sedan 1800-talet, upprätthållit en strikt syn på avtal, vilka hindrar någon från att utöva sin profession, idka handel eller bedriva näringsverksamhet.⁷⁷

Antagandet av California Civil Code section 1673, vilken numera kodifierats i California Business and Professions Code. Section 16600, innebar ett generellt fränkännande av konkurrensbegränsande avtalsvillkor. En skälighetsbedömning kan endast bli aktuell om avtalsvillkoret faller under något av lagstiftningens uttryckliga undantag.⁷⁸

Section 16600 stadgar:

“Except as provided in this chapter, every contract by which anyone is restrained from engaging in a lawful profession, trade, or business of any kind is to that extent void.”

⁷⁴ Goldman & Corrada a.a. s. 135.

⁷⁵ *American Broadcasting Companies, Inc, v Wolf*, Court of Appeals of New York, 52 NY 2nd 394 (1981).

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Tedesco, Stephen. *You Can't Do "What" in California? A Summary of California's (Virtually Nonexistent) Restrictive Covenant Laws for Out-of-State Employers*. San Francisco, 2011. Hämtad 2014-04-25 från <http://www.littler.com/publication-press/publication/you-cant-do-what-california-summary-californias-virtually-nonexistent->.

⁷⁸ *Se Bosley Med. Group v. Abramson*, 207 Cal. Rptr. 477, 480 (Ct. App. 1984).

Omfattningen av stadgandet har länge varit omdebatterat, men i och med *Edwards v. Arthur Andersen*⁷⁹, där Kaliforniens högsta domstol, satte ned foten, till fördel för arbetstagar kollektivet, får rättsläget anses relativt klarlagt. Arbetsgivare, vilka har att förhålla sig till kalifornisk rätt, måste iaktta stor försiktighet när man funderar över att införa konkurrensklausuler i anställningsavtal.

Edwards v. Arthur Andersen

Supreme Court of California hade i målet att ta ställning till, bland flera frågor, giltigheten av en konkurrensklausul i ett anställningsavtal.

En arbetstagare (Edwards) på en revisionsbyrå (Andersen) hade i samband med anställningens inledande, godtagit en konkurrensklausul i sitt anställningsavtal.

Twist uppstod och en av frågorna som domstolen hade att ta ställning till var huruvida den i anställningskontraktet, inkorporerade klausulen sträckte sig längre än vad som kunde anses skäligt.

Domstolen hänvisade också till praxis, då man konstaterade att huvudregeln i section 16600, återknyter till den kraftiga aversion mot handelshinder som existerat under lång tid och att undantagen i sections 16601 och 16602 skulle sägas ge uttryck för en variant av *the rule of reason*⁸⁰.

Innan domstolen slog fast att klausulen i enlighet section 16600 inte kunde anses giltigt, konstaterade den att: "[...] California courts 'have been clear in their expression that section 16600 represents a strong public policy of the state which should not be diluted by judicial fiat'".

4.3.4 Florida

I motsats till det rådande synsättet i Kalifornien, medges i Florida användningen av konkurrensklausuler utan större invändningar.

Som är fallet i Kalifornien, regleras användningen av sådana klausuler genom kodifiering i lag⁸¹.

Huvudregeln görs gällande i 542.335 (1) och stadgar:

⁷⁹ *Edwards v. Arthur Anderson LLP*, 189 P.3d 285 (Cal. 2008).

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ Fla. Stat. § 542.335.

“[...] enforcement of contracts that restrict or prohibit competition during or after the term of restrictive covenants, so long as such contracts are reasonable in time, area, and line of business, is not prohibited”.

Bestämmelsen tar sikte på konkurrensklausuler i såväl anställningsavtal, som i avtal vid överlåtelse av näringsverksamhet⁸².

Avgörande för om en arbetsgivare eller förvärvare av en näringsverksamhet, ska kunna vinna framgång med att upprätthålla en konkurrensklausul, är att denne ska kunna visa på ett *legitimate business interest*⁸³. Kan inte sökanden visa på att konkurrensklausulen syftar till att upprätthålla ett sådant intresse är den ogiltig.⁸⁴ Domstolarna ges också möjlighet att jämka oskäligt långtgående konkurrensklausuler.⁸⁵

Sammanfattningsvis kan man konstatera att konkurrensklausuler generellt anses giltiga och att lagstiftaren i hög grad beaktat företagets intressen.

I den avvägning som görs av en konkurrensklausul utsträckning i tid och geografiskt, måste alltid den som söker upprätthålla en konkurrensklausul, motivera detta med att det existerar ett legitimt intresse av att kunna idka näringsverksamhet.

5 Avslutande kommentar

Genomgången av och det försök till jämförelse mellan svensk och amerikansk rätt, har synliggjort ett av den komparativa ansatsens grundläggande problem. Att på kort tid sätta sig in i en annan rättsordning än den svenska, för att sedermera uppnå en grundläggande förståelse för och en adekvat insikt om hur denna fungerar, låter sig inte göras utan betydande ansträngningar. Detta innebär att en jämförelse mellan två eller flera rättsordningar, endast utmynnar i en ytlig betraktelse av i verkligheten komplexa strukturer och

⁸² Se *North American Prods., Corp. v. Moore*, 196 F.Supp.2d 1217, 1224 (M.D. Fla. 2002) och *Rinker Materials Co. of West Palm Beach v. Holloway Materials Co.*, 167 So.2d 875 (Fla. 2nd Dist. Ct. App. 1964).

⁸³ Fla. Stat. § 542.335, (1), (b), 1-5.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ *Ibid.*, (1) (c).

rättsordningar med allt annat än en enhetlig systematik.

5.1 Sverige

De jämningsmöjligheter av konkurrensklausuler som svenska domstolar har att tillgripa, tillkom redan i samband med antagandet av den samnordiska regleringen⁸⁶ av avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Dels genom den indirekta möjligheten att jämka oskäligen avtalsvillkor, som gavs i 36 § AvtL, dels genom 38 § i samma lag som direkt tar sikte på konkurrensklausuler.

Något betydande motstånd har sådana klausuler aldrig mött i Sverige, men domstolarna intar idag en mer restriktiv hållning vid bedömningen av konkurrensklausuler såväl i anställningsavtal som i avtal om företagsöverlåtelse, även om man med ledning av ordalydelsen i 38 §, torde kunna utgå från att en konkurrensklausul är giltig.

Till grund för denna förändring ligger 1976 års omarbetning av avtalslagen och lagstiftarens erkännande av 1969 års överenskommelse.

I förarbetena till 1976 års omarbetning uttalades uttryckligen att denna syftade till att utöka möjligheterna att jämka oskäligen konkurrensklausuler. Detta skulle enligt lagstiftaren också innebära att konkurrensklausuler i högre grad, bedömdes utifrån allmänna avtalsrättsliga grundsatser.

En genomgång av praxis bekräftar att lagstiftarens intentioner fått genomslag i den praktiska tillämpningen. Konkurrensklausuler upprätthålls inte av de dömande instanserna i lika stor utsträckning som tidigare.

5.2 USA

Under arbetets gång har det framgått med all önskvärd tydlighet, att den amerikanska rättsordningen på ett grundläggande plan skiljer sig från den svenska.

⁸⁶ Adlercreutz & Gorton a.a. s. 37.

Det är inte möjligt att betrakta den amerikanska rätten som en enhet. Det rör sig inte om en utan om 50 olika rättsordningar och redan härav blir det något missvisande att tala om *en amerikansk rättsordning* på samma sätt som man talar *en svensk rättsordning*, förutsatt man utgår från att det med detta menas en nationell och allmänt gällande rättsordning.

Den amerikanska rätten måste betraktas i ljuset av det politiska system, vilket den är en produkt av. Även om vissa rättsliga områden regleras på federal nivå, innebär det inte att rätten är enhetlig och på det sättet förutsägbar.

Hur långt en konkurrensklausul får sträcka sig, förutsatt att den överhuvudtaget är tillåten, skiljer sig alltså åt från delstat till delstat.

Det finns rik flora av rättsfall att studera och det är en grannliga uppgift att försöka komma fram till ett givet svar på huruvida en konkurrensklausul kommer att bedömas i det enskilda fallet.

Man kan konstatera att amerikanska domstolar, generellt fränkänner konkurrensklausuler verkan i anställningsavtal⁸⁷, men att på förhand säga något säkert om utgången vid en uppkommen tvist avseende en sådan klausul, låter sig alltså, med Kalifornien som i princip enda undantag, inte göras.

Vad avser konkurrensklausuler vid överlåtelse av näringsverksamhet, har man i stor utsträckning att utgå från allmänna avtalsrättsliga- och konkurrensrättsliga principer och möjligheten att bedriva någon form av skälighetsresonemang utifrån en ansats om *reasonableness*⁸⁸.

5.3 Komparativ utblick

Att både Sverige och USA tillhör två av världens mest utvecklade länder, ledande inom såväl forskning som innovation, tvistar icke de lärde om. Således kan även en lekman drista sig till att företag i båda Sverige och USA, under många decennier konkurrerat genom det kunskaps- och teknikkapital, man förvärvat.

Detta bekräftas av att konkurrensklausuler tillämpats och varit en fråga för rättsliga åtgärder och överväganden i över hundra år i både Sverige och USA.

⁸⁷ Se avsnitt 4.3.2.

⁸⁸ Se avsnitt 4.2.1.

Såväl Sverige som USA, har en väl utbyggd och prövad lagstiftning, vilken syftar till att begränsa en alltför ohämmad konkurrens.

Även om intresseavvägningar görs utifrån äldre mallar och tillämpningsområdet inte har förändrats över tid, kan i Sverige, en viss uppstramning skönjas. I linje med lagstiftarens intentioner betraktas såväl sociala som samhällsekonomiska faktorer i högre grad än tidigare. Detta gäller särskilt för konkurrensklausuler kopplat till ett anställningsförhållande, men även vid bedömningen av konkurrensklausuler i avtal om överlåtelse av företag har en ökad skepsis kunnat urskönjas.

Av de förhållandevis fåtal rättsfall rörande konkurrensklausuler i avtal om företagsöverlåtelse från tiden innan 1969 års överenskommelse och 1976 års omarbetning av avtalslagen, går det dock inte att dra några säkra slutsatser huruvida det rör sig om en faktisk skärpning. Frågan man kan ställa sig är om inte domstolarnas avgöranden istället varit ett utfall av slumpen, beroende helt av de särskilda omständigheterna i de enskilda fallen.

Här synes rättstillämpningen i USA, följa samma mönster. The Sherman Act, har exempelvis flera gånger kompletterats i syfte att stärka skyddet mot otillbörlig konkurrens och utgör också förlaga för ett antal delstaters regelverk på konkurrensrättens område.

I Sverige görs en intresseavvägning mellan å ena sidan den berättigade intresse av att inte utsättas för otillbörlig konkurrens och å andra sidan arbetstagarens intresse att kunna finna en lämplig försörjning. Hänsyn tas till en konkurrensklausuls utsträckning i tid och rum, men även vilken information eller kunskap den avser skydda.

Denna intresseavvägning görs även i amerikansk rätt, men då en sådan avvägning i Sverige i princip enbart sker genom tillämpning av i lag och avtal kodifierade bestämmelser, sker en sådan intresseavvägning i USA, utifrån mer allmänt erkända men ej kodifierade principer.

Man kan också konstatera att amerikanska domstolar, i likhet med sina svenska motsvarigheter, generellt intar en strikt hållning mot konkurrensklausuler i anställningsavtal.

Med hänvisning till *Full Faith and Credit*-klausulen i den amerikanska konstitutionens fjärde artikel, samt The Sherman Act (1890) och andra federala konkurrensrättsliga författningar, skulle man kunna anföra att bedömningen av konkurrensklausuler är någorlunda enhetligt i amerikansk rätt.

Samtidigt har det konstaterats att synen på konkurrensklausuler kraftigt skiljer sig åt mellan vissa delstater.

Av detta följer att en jämförelse mellan svensk och amerikansk rätt avseende tillåtligheten av konkurrensklausuler, lätt blir missvisande.

Den amerikanska rättsordningen är helt enkelt för splittrad på och oförutsägbar på detta område. Domstolarna har en rad olika regelkomplex och ett stort antal avgöranden att förhålla sig till i närmandet av de rättsliga problem som aktualiseras i det enskilda fallet.

De olika formerna för statsbildning och rättsordningarnas fundamentala skillnader till trots, rör det sig om två välutvecklade industriländer.

Givet samhällets och i förlängningen lagstiftarens och rättsväsendets syn på konkurrensklausuler, kan man trots svårigheterna att utröna gällande amerikansk rätt, utgå från att det råder en relativ samsyn om när och i vilken utsträckning konkurrensklausuler i såväl anställningsavtal som i avtal om företagsöverlåtelse ska anses giltiga.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Förarbeten

Prop. 1975/76:81

Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, avgivet den 31 januari 1914 av därtill utsedda kommitterande, Stockholm 1914

Författningar

Sverige

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Lag (1936:81) om skuldebrev

Lag (1974:321) om rättegången i arbetstvister

Lag (1990:409) om skydd för företagshemligheter

USA

Fla. Stat. § 542.335

Sherman Antitrust Act (15 U.S.C. §§ 1-7)

U.S. Const. art. IV, § 1

Litteratur

Böcker

Adlercreutz, Axel & Flodgren, Boel. *Om konkurrensklausuler i anställningsavtal och vid företagsöverlåtelse*. Lund: Institutionen för handelsrätt, 1992

Adlercreutz, Axel & Gorton, Lars. *Avtalsrätt I*. 13 uppl. Lund: Juristförlaget, 2011

Bernitz, Ulf. *Svensk och europeisk marknadsrätt I: Konkurrensrätten och marknadsekonomin rättsliga grundvalar*. 3 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2011

Bogdan, Michael. *Komparativ rättskunskap*. 2 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2003

Carlson, Laura. *American Business Law: A Civil Law Perspective*. Uppsala: Iustus Förlag, 2004

Goldman, Alvin L. & Corrada, Roberto L. *Labor law in the USA*. 3 uppl. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2011

Källström, Kent & Malmberg, Jonas. *Anställningsförhållandet: Inledning till den individuella arbetsrätten*. 2 uppl. Uppsala: Iustus förlag, 2009

Ramberg, Jan & Ramberg Christina. *Allmän avtalsrätt*. 9 uppl. Stockholm: Nordstedts juridik, 2014

Scheb II, John M. & Sharma, Hemant. *An Introduction to the American Legal System*. 3 uppl. New York: Wolters Kluwer Law & Business, 2013

Schmidt, Folke & Sigeföreat, Tore. *Löntagarrätt*. Stockholm: Nordstedts juridik 1994

Elektroniska källor

Tedesco, Stephen. *You Can't Do "What" in California? A Summary of California's (Virtually Nonexistent) Restrictive Covenant Laws for Out-of-State Employers*. San Francisco, 2011.

(Hämtad 2014-04-25 från <http://www.littler.com/publication-press/publication/you-cant-do-what-california-summary-californias-virtually-nonexistent->)

ABA (American Bar Association). *Antitrust Section, Monograph No. 23, The Rule of Reason*. 1999. (Hämtad 2014-04-25 från [http://books.google.se/books?id=XopeNY2GxpcC&pg=PR2&lpg=PR2&dq=ABA+\(American+Bar+Association\)+Antitrust+Section,+Monograph+No.+23,+The+Rule+of+Reason+\(1999\)&source=bl&ots=pRqAIOWko8&sig=DsbYE9hMj3ncO--YaJ5UzhiDws0&hl=sv&sa=X&ei=6G2AU_rGKc3S4QTTx4HYBA&ved=0CC0Q6AEwAA#v=onepage&q=ABA%20\(American%20Bar%20Association\)%20Antitrust%20Section%2C%20Monograph%20No.%2023%2C%20The%20Rule%20of%20Reason%20\(1999\)&f=false](http://books.google.se/books?id=XopeNY2GxpcC&pg=PR2&lpg=PR2&dq=ABA+(American+Bar+Association)+Antitrust+Section,+Monograph+No.+23,+The+Rule+of+Reason+(1999)&source=bl&ots=pRqAIOWko8&sig=DsbYE9hMj3ncO--YaJ5UzhiDws0&hl=sv&sa=X&ei=6G2AU_rGKc3S4QTTx4HYBA&ved=0CC0Q6AEwAA#v=onepage&q=ABA%20(American%20Bar%20Association)%20Antitrust%20Section%2C%20Monograph%20No.%2023%2C%20The%20Rule%20of%20Reason%20(1999)&f=false))

Rättsfallsförteckning

Arbetsdomstolen

AD 1929 nr. 29
AD 1975 nr. 23
AD 1977 nr. 167
AD 1978 nr. 89
AD 1984 nr. 20
AD 1992 nr. 99
AD 1994 nr. 79
AD 2009 nr. 63

Högsta domstolen

NJA 1905 s. 513
NJA 1907 s. 122
NJA 1942 s. 354
NJA 1957 s. 279

Marknadsdomstolen

MD 2010:12

EU

42/84, Remia BV m.fl. mot kommissionen, REG 1985 s. 2545

USA

American Broadcasting Companies, Inc, v. Wolf, Court of Appeals of New York, 52 NY 2nd 394 (1981)

Standard Oil Co. of New Jersey v. United States - 221 U.S. 1 (1911)

Chicago Board of Trade v. United States, 246 U.S. 231 (1918)

Bosley Med. Group v. Abramson, 207 Cal. Rptr. 477, 480 (Ct. App. 1984)

Edwards v. Arthur Anderson LLP, 189 P.3d 285 (Cal. 2008).

North American Prods., Corp. v. Moore, 196 F.Supp.2d 1217, 1224 (M.D. Fla. 2002)

Rinker Materials Co. of West Palm Beach v. Holloway Materials Co., 167 So.2d 875 (Fla. 2nd Dist. Ct. App. 1964)

Bilaga A

Kollektivavtalsöverenskommelse 1969 angående begränsning av användningsområdet för och innehållet i s.k. konkurrensklausuler i tjänsteavtal

Konkurrensklausuler i tjänsteavtal (utskrift efter SAF:s delägarcirkulär 5/70) Den 14 december 1969 träffades uppgörelse mellan å ena sidan Svenska Arbetsgivareföreningen samt å andra sidan Svenska Industritjänstemannaförbundet, Sveriges Arbetsledareförbund och Sveriges Civilingenjörsförbund rörande löner, allmänna anställningsvillkor mm för industrins tjänstemän under åren 1970-1974. Till uppgörelsen har en särskild överenskommelse angående begränsning av användningsområdet för och innehållet i s.k. konkurrensklausuler i tjänsteavtal. Överenskommelsens text återges nedan. Med anledning av innehållet i sista stycket av ingressen bör framhållas, att berörda arbetsgivarförbund godkännt överenskommelsen som kollektivavtal med arbetstagarorganisationerna.

Den höga materiella standarden i Sverige beror på tekniska och kommersiella framsteg, som möjliggjort ständigt höjd produktivitet och förbättrad marknadsföring.

Kraven på näringslivet avseende snabb produktivitetshöjning och förbättrad marknadsföring även framledes är utomordentligt starka. Mot bakgrund härav är snabb teknisk och kommersiell utveckling påkallad jämväl i framtiden. Medvetna om detta ägnar sig ett växande antal företag åt produkt- och metodutveckling samt marknadsanalys och marknadsföring. Utvecklingsarbetet, som äger rum under medverkan av företagets anställda, leder emellanåt fram till know-how eller därmed jämförbart kunnande, som kan vara specifikt för de företag, där arbetet ägt rum. Det förekommer likaså, att arbetsgivare genom avtal förvärvar know-how eller därmed jämförbart kunnande.

Företag, som utvecklat eller förvärvat kvalificerat kunnande, kan vara angelägna om att kunnandet förbehållas de egna arbetsplatserna. Det är av vikt för företagen, att deras anställda iakttagit lojalitet och ej utåt ger spridning åt skyddsvärda företagshemligheter av ovan nämnd art. Detta gäller i synnerhet, när hemligheterna ej kan skyddas genom patent eller liknande registreringsförfaranden. För flertalet företag utgår bestämmelserna om lojalitet och diskretion i avtalen om allmänna anställningsvillkor ett tillräckligt skydd för ifrågavarande hemligheter. Ibland kan dock skyddet behöva utsträckas genom att företag och anställd ingår för längre tid bundet anställningsavtal eller genom att i anställningsavtal intages bestämmelse om längre uppsägningstid än vad som kan framgå av kollektivavtalens dispositiva uppsägningsbestämmelser. Stundom anser sig emellertid ett företag behöva kräva lojalitet och tystnadsplikt av en arbetstagare även under viss tid efter anställningens upphörande. När sakliga skäl härför föreligger och när efter anställningstidens slut gällande allmän lojalitetsförklaring ej kan anses tillfyllest som skydd, kan övervägas att i anställningsavtal mellan företag och arbetstagare med inblick i skyddsvärda hemligheter och möjligheter att utnyttja kunskap därom intaga en klausul, enligt vilken arbetstagaren vid visst normerat skadestånd förbinder sig att icke under fastställd tid efter anställningens upphörande ta befattning med verksamhet, vilken konkurrerar med företaget (konkurrensklausul).

Gentemot ett enskilt företags intresse att i vissa fall binda sina anställda med konkurrens- klausuler kan dock anföras, att det för arbetstagarna liksom även för näringslivet i stort kan vara betydelsefullt, att de anställda har frihet att ta anställning där de bäst kan utnyttja utbildning, yrkeserfarenhet och specialkunskaper. Det framstår även som angeläget, att arbetstagare, som skaffat sig specialutbildning och erfarenhet inom visst område, får tillfälle att hos andra arbetsgivare tillgodogöra sig kunskaper inom samma område och att där skaffa sig vidgad erfarenhet och kunskap.

Mot bakgrund av ovan intagna överväganden förklarar Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) samt Svenska Industritjänstemannaförbundet (SIF), Sveriges Arbetsledareförbund (SALF) och Sveriges Civilingenjörsförbund (CF) sig vara ense om följande såvitt avser frågor om konkurrensklausulers användningsområde och innehåll samt om handläggningen av spörsmål rörande konkurrensklausuler, allt i den mån sagda frågor berör anställda, vilka är medlemmar av arbetstagarorganisationerna.

SAF rekommenderar anslutna arbetsgivareförbund att godkänna avtalet så som kollektivavtal med SIF/SALF/CF gemensamt. Har arbetsgivareförbund förklarat sig berett att göra detta, förbinder sig SIF/SALF/CF att sluta sådant avtal.

Användningsområde

1. Konkurrensklausuler bör ifrågasättas blott hos sådana arbetsgivare, som är beroende av självständig produkt- eller metodutveckling och som genom utvecklingsarbete av angivet slag skaffar sig tillverkningshemligheter eller därmed jämförbart kunnande, vars yppande för konkurrenter skulle kunna medföra påtagligt men. Lika med sådana arbetsgivare skall anses företag, som genom avtal förvärvat tillverkningshemligheter etc.

Konkurrensklausuler bör vidare ifrågakomma blott för arbetstagare, som under anställningen får kännedom om tillverkningshemligheter eller därmed jämförbart kunnande och som genom utbildning eller erfarenhet har möjlighet att göra bruk av denna kännedom.

Anmärkning

Under förhandlingarna rörande förevarande överenskommelse uppkom frågan, huruvida försäljare eller kameral personal enligt överenskommelsen kunde bindas av konkurrensklausuler. Tjänstemannaparterna meddelade, att så kunde ske, under förutsättning att de i överenskommelsens punkt 1 intagna förutsättningarna vore uppfyllda.

2. Vid avgörande av fråga, huruvida konkurrensklausul bör intagas i tjänsteavtalet för viss arbetstagare, samt vid fastställande av klausulens innehåll bör hänsyn tagas till å ena sidan vikten av det intresse, som arbetsgivaren önskar skydda, och å andra sidan arbetstagarens intresse av att fritt kunna utnyttja sin arbetskraft. Med hänsyn härtill bör frågan om införande av konkurrensklausul i tjänsteavtal prövas i varje enskilt fall.

Anställer företag, som förvärvat know-how eller därmed jämförligt kunnande, person, som ej uppnått 27 års ålder och som vid anställningstillfället är nyutexaminerad från undervisningsanstalt, och fattas därvid beslut om att binda den anställde med konkurrensklausul, bör klausulen i normalfallet erhålla sådan utformning, att den

erhåller verkan blott i det fallet, att anställningen upphör, sedan den varat i mer än sex månader.

Innehåll

3. Den tid efter anställnings upphörande, under vilken den anställde skall vara förhindrad att befatta sig med verksamhet, vilken konkurrerar med arbetsgivaren, (bindningstiden) skall ej vara längre än den beräknade livslängden för arbetsgivarens skyddsvärda know-how eller därmed jämförbara kunnande. Med hänsyn till arbetstagarens intresse av att fritt kunna disponera över sin arbetskraft bör dock bindningstiden i normalfallet ej överstiga 24 månader eller, om ovan nämnda livslängd är kort, 12 månader.

4. Normerat skadestånd bör sättas i rimlig relation till arbetstagarens lön. I allmänhet torde ett skadeståndsbelopp motsvarande sex genomsnittliga månadsinkomster utgöra tillräckligt skydd för konkurrensförbudet.

Med genomsnittlig månadsinkomst avses här genomsnittet av de belopp, som arbetstagaren per månad uppburit som fast lön, provision, tantiem etc under sista anställningsåret. Vid uträknandet av den genomsnittliga månadsinkomsten skall hänsyn tagas endast till tid, under vilken arbetstagaren i normal omfattning utfört arbete för arbetsgivarens räkning.

5. I övrigt bör konkurrensklausul utformas i överensstämmelse med vid denna överenskommelse fogad bilaga.

Underrättelse om konkurrensklausul

6. Införes konkurrensklausul i tjänsteavtal för arbetstagare, som är medlem av SIF, SALF eller CF skall arbetsgivaren ofördröjligen underrätta vederbörande klubb om detta.

Anmärkning

I den mån klubb saknas, avses här och i det följande lokal representant för vederbörande arbetstagarorganisation.

Regelbunden genomgång av beståndet av konkurrensklausuler

7. Varje företag med en eller flera anställda, i vilkas tjänsteavtal konkurrensklausuler intagits, skall vid ordinarie lönerevisionsdatum vartannat år med början år 1971 till berörda lokala SIF-, SALF- och CF-klubbar överlämna förteckning över alltjämt gällande konkurrensklausuler avseende SIF-, SALF- resp CF- medlemmar. Innan listorna uppgöres, skall man inom företaget överväga, om och i vad mån klausulerna alltjämt är påkallade. Förteckningarna kan även upptaga anställda, för vilka konkurrensklausuler anses böra införas eller skärpas men med vilka företaget ännu ej träffat överenskommelse härom.

Om avlämnad lista icke upptager anställd, som enligt vad senast meddelats berörda klubb är bunden av konkurrensklausul, eller om företaget helt och hållet underlåter att

till klubben överlämna förteckning över gällande konkurrensklausuler, förlorar ifrågavarande klausul(er) sin giltighet, därest företaget underlåter att vidtaga rättelse inom en vecka från det klubben påpekade underlåtenheten för företaget.

Förhandlingsordning

8. Har konkurrensklausul införts i visst tjänsteavtal och uppstår oenighet mellan arbetsgivaren och arbetstagaren rörande frågan, huruvida klausulen alltjämt är påkallad, eller rörande klausulens innehåll eller tillämpning, skall tvisten behandlas vid lokal förhandling i enlighet med föreskrifterna i huvudavtalen mellan å ena sidan SAF och å andra sidan SIF resp SALF. Uppstår oenighet mellan arbetsgivare och arbetstagare i fråga om införande under bestående Anställning av konkurrensklausul i tjänsteavtalet eller i fråga om klausulens innehåll, skall tvisten likas å behandlas vid lokal förhandling enligt nyss nämnda huvudavtal.

I övrigt gäller i fråga om lokal förhandling och ärendes fullföljande i central förhandling vad som stadgas i vederbörande huvudavtal. CF-medlemmar skall, såvitt avser förhandlings- ordningen enligt ovan, anses falla under huvudavtalet SAF/SIF.

Uppnås ej heller vid central förhandling enighet, kan tvisten hänskjutas till nedan angiven skiljenämnd för avgörande. Tvisten skall hänskjutas till nämnden inom tre månader från den dag, då den centrala förhandlingen enligt huvudavtalet anses avslutad, vid äventyr att vederbörande anspråk eljest preskriberas.

Skiljenämnd

9. Den i punkt 8 ovan nämnda skiljenämnden skall bestå av ordförande och fyra ledamöter jämte suppleanter.

Ordföranden och suppleanten för honom utses genom enhälligt beslut av SAF, SIF, SALF och CF gemensamt för tre år åt gången.

Två ledamöter och suppleanter för dem utses av SAF.

Två ledamöter och suppleanter för dem utses genom enhälligt beslut av SIF, SALF och CF gemensamt.

Nämnden är beslutför endast om den är fulltalig.

Varje ledamot (resp suppleant i förekommande fall) äger en röst. Såsom nämndens beslut gäller den mening, varom flertalet förenar sig. De med ordförandens resp hans suppleants deltagande i nämndens verksamhet förenade kostnaderna skall bäras av organisationerna gemensamt, varvid SAF svarar för hälften samt SIF, SALF och CF gemensamt för återstoden. De kostnader, som uppkommer till följd av ledamots (suppleants) deltagande i nämndens verksamhet, skall bäras av organisation, som utsett ledamoten (suppleanten).

För nämndens verksamhet skall i övrigt i tillämpliga delar gälla lagen om skiljeman.

Överenskommelsens giltighetstid

10. Mellan SAF samt SIF, SALF och CF gäller denna överenskommelse fr o m den 1 januari 1971 och tills vidare med ett års uppsägningstid. Överenskommelsen må dock ej genom uppsägning bringas att upphöra förrän fr o m den 1 april 1975. Om någon av de avtalsslutande parterna uppsäger avtalet, skall det efter uppsägningstidens utgång anses ha upphört att gälla även för de återstående parterna, därest ej annat överenskommes dem emellan.

Anmärkning

Under förhandlingarna rörande förevarande överenskommelse nåddes enighet om att överenskommelsen skulle träda i kraft först den 1 januari 1971, detta för att underlätta för företagen att anpassa sina rutiner. Man var emellertid ense om att det vore ett gemensamt önskemål, att de materiella reglerna om möjligt började tillämpas redan under år 1970. Stockholm den 14 december 1969 Svenska Arbetsgivareföreningen, Sveriges Arbetsledareförbund, Sveriges Civilingenjörsförbund, Svenska Industritjänstemannaförbundet

Bilaga Formulär till konkurrensklausul att intagas i tjänsteavtal

1. Den anställde må icke under en tid av ... månader, räknat från anställningens upphörande, a) taga anställning inom sådant verksamhetsområde hos med arbetsgivaren konkurrerande företag, att detta kan tänkas komma att utnyttja företagshemligheter, varom den anställde erhållit kännedom hos arbetsgivaren, eller b) ingå såsom delägare i sådant företag eller på annat sätt bistå sådant företag med råd eller dåd, eller

c) själv eller genom annan starta eller driva med arbetsgivaren konkurrerande verksamhet. Har det konkurrerande företaget två eller flera verksamhets områden inom ort, där anställning ifrågasättes, skall samtliga beaktas vid tillämpningen av stycke a) ovan.

Konkurrensförbudet gäller ej i följande fall:

a) När arbetsgivaren sagt upp anställningsavtalet. När arbetsgivarens uppsägning föranletts av avtalsbrott från den anställdes sida, gäller dock konkurrensförbudet.
b) När den anställde sagt upp anställningen och detta föranletts av avtalsbrott från arbetsgivarens sida. Med avtalsbrott förstås sådan åtgärd eller underlåtenhet, som ger motparten rätt att häva anställningsavtalet med omedelbar verkan.

2. Om tjänsteavtalet upphör att gälla efter uppsägning på annan grund än pensionering, är arbetsgivaren pliktig att som ersättning för den olägenhet, som gällande konkurrensförbud innebär för den anställde, till den anställde per månad utbetala skillnaden mellan den anställdes arbetsinkomst hos arbetsgivaren vid anställningens upphörande och den (lägre) inkomst, som den anställde därefter intjänar i ny förvärvsverksamhet. Ersättningen skall dock icke överstiga 60 % av månadsinkomsten från arbetsgivaren vid anställningens upphörande och ej heller utgå för längre tid än den period, under vilken konkurrensförbudet gäller. För fastställande av ersättningsbeloppet är den anställde skyldig att fortlöpande hålla arbetsgivaren underrättad om storleken av sina inkomster i ny förvärvsverksamhet.

Ersättning enligt ovan utgår först fr o m den dag, d. arbetsgivaren genom rekommenderat brev erhållit del av den anställdes framställning därom.

Om den anställde avskedas på grund av grovt avtalsbrott, kan arbetsgivaren efter hörande av sitt arbetsgivareförbund och av arbetstagarorganisation, som den anställde må tillhöra (SIF, SALF resp CF), helt eller delvis draga in förmånen av ersättning enligt ovan.

3. Arbetsgivaren kan genom meddelande till den anställde befria denne från skyldigheten att iakttaga konkurrensförbudet, varvid arbetsgivarens ersättningsskyldighet enligt punkt 2 ovan upphör.

Vid tillämpningen härav märkes dock följande: Meddelar den anställde arbetsgivaren, att han överväger att sluta sin anställning, skall arbetsgivaren, om den anställde så begär, inom en vecka meddela, huruvida och i vad mån arbetsgivaren avser att låta konkurrensklausulen äga giltighet. Ett sådant meddelande för ej ensidigt ändras av arbetsgivaren, förrän tolv månader förflutit från det meddelandet lämnades.

4. Om den anställde avsiktligt eller genom grov vårdslöshet överträder konkurrensförbudet, är han skyldig att för varje gång så sker till arbetsgivaren utgiva normerat skadestånd med ett belopp motsvarande x den anställdes genomsnittliga månadsinkomst från arbetsgivaren. Med den anställdes genomsnittliga månadsinkomst förstås genomsnittet av de belopp, som den anställde per månad uppburit som fast lön, provision, tantiem etc under sista anställningsåret. Vid uträkningen av den genomsnittliga månadsinkomsten skall hänsyn tagas endast till tid, under vilken den anställde i normal omfattning utfört arbete för arbetsgivarens räkning.

Om det med hänsyn till den anställdes ringa skuld, arbetsgivarens förhållande i avseende å tvistens uppkomst eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas; fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum.

Anmärkning

Har den anställde brutit konkurrensförbudet genom att taga anställning hos konkurrerande företag, kan, såsom framgår av det ovanstående, normerat skadestånd utkrävas av honom. Den omständigheten, att den anställde sedan förhållandet påtalats fortsätter sin anställning hos det konkurrerande företaget, skall ej anses innebära ny överträdelse av denna konkurrensklausul.

5. Uppstår oenighet mellan arbetsgivaren och den anställde med avseende på fråga, som regleras i denna konkurrensklausul, skall tvisten handläggas i den ordning, som stadgas i överenskommelsen den 14 december 1969 mellan Svenska Arbetsgivareföreningen samt Svenska Industritjänstemannaförbundet, Sveriges Arbetsledareförbund och Sveriges Civilingenjörsförbund angående begränsning av användningsområdet för och innehållet i sk konkurrensklausuler i tjänsteavtal.